

Raskaus ja zoonoosit (listeria ja toksoplasma)

Lääkärikirja Duodecim

25.5.2023

Naistentautien ja synnytysten erikoislääkäri Aila Tiitinen

- Listeria
- Toksoplasmoosi
- Kirjallisuutta

Keskeistä

- Zoonoosit ovat infektioitauteja, jotka tarttuvat eläimistä ihmisiin.
- Raskauden kannalta merkittävimmät zoonoosit maassamme ovat listerioosi ja toksoplasmoosi.
- Listeria voi aiheuttaa sikiön vakavan infektion, johon liittyy merkittävä keskenmenon tai sikiökuoleman riski.
- Raskaudenaikainen primaari toksoplasmainfektio on vaarallinen sikiölle. Se voi johtaa keskenmenoon tai sikiövaurioon.

Zoonoosit ovat infektioitauteja, jotka tarttuvat eläimistä ihmisiin ja päinvastoin. Tartunta voi tapahtua suoraan eläimestä ihmiseen tai niin sanotun vektorin (välittäjän), kuten hyttysen tai punkin, välityksellä tai saastuneesta ruoasta. Monet tartunnat voidaan estää välttämällä riskikäyttäytymistä. Raskauden kannalta merkittävimmät zoonoosit maassamme ovat listerioosi ja toksoplasmoosi. Mikäli raskaana oleva epäilee sairastuneensa listerioosiin tai toksoplasmoosiin, hänen kannattaa ottaa yhteyttä neuvolaan.

Listeria

[Listerioosi](#) on *Listeria monocytogenes* -bakteerin aiheuttama tauti. Listeria on yleinen ympäristöbakteeri, jota esiintyy useissa sellaisenaan syötävissä elintarvikkeissa. Raskaudenaikaisia listeriatartuntoja tavataan maassamme vuosittain alle 10 tapausta. Listeria aiheuttaa äidille tavallisimmin lievän hengitystietulehduksen, joskus ripulin tai kuumeisen influenssan tyyppisen taudinkuvan. Listeria-diagnoosi perustuu verinäytteestä tehtävään bakteeriviljelyyn. Listerioosia hoidetaan antibiooteilla. Varhain aloitetulla lääkityksellä pyritään estämään sikiön infektio.

Listeria leviää sikiöön joko istukan kautta tai nousevana infektiona emättimestä. Sikiössä listerioosi ilmenee verenmyrkytyksenä tai aivokalvotulehduksena, joka voi johtaa keskenmenoon tai sikiön kuolemaan. Listeria ei aiheuta epämuodostumia. Sikiölle vaarallinen listerioosi ilman äidin oireista infektioita on erittäin epätodennäköinen. Siksi mahdollinen altistuminen listerialle ei ole aihe tutkimuksille.

Vaikka listeria on maaperässä yleisesti esiintyvä bakteeri, merkittävät terveysuhka ovat kontaminoituneiden eli listeria-bakteerin kanssa kosketuksiin joutuneiden elintarvikkeiden aiheuttamat epidemiat. Listeria-tartuntaa voi ehkäistä.

Riskielintarvikkeita ovat kuumentamatta syötäväksi tarkoitetut tuotteet, joilla on pitkä myyntiaika ja joissa listeria pystyy lisääntymään. Raskaana olevan tulee siis välttää etenkin pastöroimattomasta maidosta valmistettuja juustoja, pastöroidusta maidosta valmistettuja pehmeitä juustoja (esim. homejuustot) sekä tyhjiöpakattuja graavattuja tai kylmäsavustettuja kalatuotteita. Raskausaikana suositellaan vain pastöroidun maidon juomista. Listeriabakteeri tuhoutuu yli 70 asteen lämpötilassa.

Katso myös listeria-aiheiset artikkelit [THL:n](#) [1](#) ja [Ruokaviraston](#) [2](#) verkkosivuilla.

Toksoplasmoosi

Toxoplasma gondii on kissassa elävä loinen, jonka tartuttavat ookystat siirtyvät kissan eritteiden välityksellä maaperään ja siitä edelleen kasvikiin ja nautaeläimiin. Ihminen voi saada [toksoplasmoosin](#) syömällä huonosti kypsennettyä naudan, sian tai lampaan lihaa tai kontaminoituneita vihanneksia, marjoja tai vettä. Tartunta käsien välityksellä kissan hiekkalaatikosta, maasta tai kasveista on myös mahdollinen.

Raskaudenaikaisia toksoplasmoosi-infektioita todetaan vuosittain noin 130:llä äidillä. Toksoplasmoosi on useimmiten oireeton, mutta saattaa aiheuttaa lieviä yleisoireita, pientä kuumeilua tai väsymystä. Joskus kaulan tai takaraivon imusolmukkeet turpoavat.

Sikiö voi saada synnynnäisen *Toxoplasma gondii* -tartunnan, mikäli äiti sairastuu raskauden aikana akuuttiin toksoplasmoosiin. Toksoplasman siirtyminen äidistä sikiöön riippuu raskauden kestosta: mitä pidemmälle raskaus on edennyt äidin primaari-infektion aikaan, sitä helpommin toksoplasma läpäisee istukan. Sikiön tartuntavaara on alle 10 % ensimmäisessä raskauskolmanneksessa ja yli 70 % viimeisinä raskausviikkoina. Synnynnäistä toksoplasmoosia sairastavia lapsia syntyy Suomessa vuosittain noin 50. Raskaudenaikaista vasta-aineseulontaa ei ole katsottu aiheelliseksi, koska tapauksia on maassamme vähän.

Alkuraskaudessa sairastettu toksoplasmainfektio voi johtaa keskenmenoon tai sikiövaurioon. Loppuraskaudesta taudinkuva on lievempi. Epäily sikiön synnynnäisestä tulehduksesta saattaa herätä myös ultraäänitutkimuksessa. Suurin osa synnynnäiseen toksoplasmainfektioon sairastuneista lapsista syntyy oireettomina, mutta tauti on krooninen ja aiheuttaa vuosien kuluessa jopa 90 %:lle näkövaurioita. Tartunta ilmenee tyypillisesti verkkokalvon tulehduksena ja saattaa johtaa näköhäiriöön tai sokeutumiseen.

Tuoreen toksoplasmoosin diagnoosi perustuu vasta-ainetutkimuksiin. Jos niiden perusteella on syytä epäillä tuoretta tartuntaa, äiti lähetetään äitiyspoliklinikkaan, joka järjestää jatkotutkimukset sikiön mahdollisen sairastumisen havaitsemiseksi. Raskaudenaikainen toksoplasmoosi kuuluu aina erikoissairaanhoidon hoitoon. Lääkehoito aloitetaan, jos todetaan laboratoriotutkimuksin varmistettu tartunta. Lääkehoidon avulla voidaan pienentää sikiön tartunnan vaaraa.

Raskausaikana on aina hyvä huolehtia käsienpesusta ennen ruoan käsittelyä ja sen jälkeen. Kasvikset on syytä pestä perusteellisesti ja raaka liha kypsentää kunnolla. Elintarvikkeiden lämmittäminen yli 65 asteen lämpötilaan tuhoaa toksoplasman, jolloin ruoan syöminen on turvallista. Puutarhatöissä on syytä käyttää käsineitä. Kissanhiekkaa on syytä välttää.

Katso myös toksoplasma-aiheiset artikkelit [Ruokaviraston](#) ³ sivuilla.